

Hoofdstuk 18: Taal en Communicatie

'Kaa vies boek'

Taal is overal. Of je nou een boek voorleest, aan tafel zit of een luier verschoont. Elke situatie kan een aanleiding zijn voor een gesprek of ongedwongen taallesje. Het gaat om kansen zien en grijpen. Hoofdstuk 18 werd geschreven door Dorian de Haan, wetenschappelijk onderzoeker en gespecialiseerd in taalontwikkeling bij kinderen. HELEEN VAN DER VELD

Jonge kinderen communiceren met hun hele lichaam, maar gesproken taal is een van hun belangrijkste communicatiemiddelen. Met taal leert een kind zijn emoties en gedachten te uiten en te sturen. Zo verbindt hij zich met de wereld om hem heen. Als pedagogisch medewerker heb je de taak kinderen te helpen de taal onder de knie te krijgen.

In de kern gaat dit hoofdstuk over:

Luister, ik kan het zelf zeggen, Kijk ik mag er zijn, Kijk ik voel denk en ontdek en Kijk we kunnen het samen.

Belangrijke ontwikkelingen.

Ieder kind ontwikkelt zich in zijn eigen tempo. Dat geldt ook voor het aanleren van taal. Zo kan het ene kind al vóór de eerste verjaardag een paar woorden zeggen, terwijl een groepsgenootje op zijn derde nog nauwelijks actief praat. Bij late praters is alertheid geboden, maar wees niet overbezorgd. Kijk goed naar wat het kind al wel kan; late praters gebruiken hun energie vaak voor andere ontwikkelingsgebieden.

Baby's

- Baby's kunnen vanaf zes weken selectief luisteren. Al snel zullen ze ook klinkerachtige geluiden maken: eu – eu – eu, a – a – a.

- Vanaf drie maanden doen baby's 'mee in het gesprek'. Ze reageren met klanken als ze worden aangesproken. Wel is geduld vereist, het gaat nog niet zo vlot.
- Vanaf zes maanden leren baby's losse klanken te maken uit hun moedertaal en beginnen ze te brabbelen.
- Vanaf zeven maanden beginnen baby's zelf 'het gesprek' en vinden ze het leuk als je terugpraat. Betekenissen doen er nog niet zo toe. Bij dit speelpraten gaat het er vooral om samen geluid te maken.
- Aan het eind van hun eerste jaar ontdekken kinderen dat klanken een betekenis hebben. Langzaam maar zeker begrijpen ze dat mensen iets bedoelen als ze praten.
- Gemiddeld is een kind veertien maanden als het zijn allereerste 'woord' zegt en daar ook daadwerkelijk iets mee bedoelt. Hellemaal vlekkeloos is de uitspraak nog lang niet. Kinderen roepen aan tafel kaa en bedoelen dat ze kaas op hun brood willen.

Dreumesen

- Er is een groot verschil tussen woorden kunnen zeggen en ze begrijpen. Een kind van zestien maanden begrijpt ongeveer 250 woorden, waar hij er tien zelf van kan zeggen.

- Vanaf achttien maanden maakt een kind zinnen in telegramstijl. *Kaa vies boek* betekent zoveel als *Karel heeft een vieze broek*.
- Met twee jaar ontdekt een kind dat een woord verbogen kan worden. Het leert meervoud maken en verkleiningen. En natuurlijk vervoegingen: *Ik heb poep gedaan*.

Peuters

- De eerste woorden van een kind hebben betrekking op zijn omgeving. Als kinderen een woord niet weten, noemen ze het die, dat of het ding.
- Tweetalige kinderen zullen soms woorden vermengen. Woorden die ze maar in één taal kennen, sluipen soms zinnen in de andere taal binnen.
- Peuters kunnen steeds langere zinnen zeggen.
- Er ontstaat besef van grammatica; ze begrijpen dat werkwoorden vervoegd moeten worden. Hoe het precies zit, weten ze niet. Hierdoor gaan ze krompraten. In feite is het een teken dat ze groeien in hun taal.
- Babbelen kunnen peuters al aardig, maar echte gesprekken met elkaar voeren is moeilijk. Ze weten niet welke informatie de ander nodig heeft voor een gesprek.
- Er worden mooie woorden verzon-

nen: een regenspuit is een fontein en een winterstok is een fietspomp waar wind uitkomt. Het spelen met taal is heel belangrijk. Gekke en vieze woorden zeggen hoort daarbij.

Verkennen – verbinden – verrijken

Kinderen hebben taal nodig voor een optimale sociale communicatie. Met taal verwoorden ze hun emoties, wensen en meningen. Taal levert ze informatie en nieuwe inzichten op. Met taal kun je onderhandelen, ruzies oplossen, samen lachen en herinneringen ophalen. Met andere woorden: taal is de verbinding tussen het kind en de wereld om hem heen.

Als pedagogisch medewerker heb je in elke taalontwikkelingsfase een belangrijke rol. Als je met een kind praat, moet je niet alleen goed naar hem luisteren, maar ook naar hem kijken. Waar is hij mee bezig en wat wil hij je duidelijk maken? Als je daarachter bent, kun je de handeling benoemen en uitbouwen. Is een dreumes bezig met vormpjes in de zandbak, dan kun je vragen: *Wat maak jij? Is het een taartje? Aan wie ga je het taartje straks geven. Is er iemand jarig?* In het boek wordt deze benadering de methode van de 3 V's genoemd: **V**erkennen, **v**erbinden en **v**errijken.

Interactief talaanbod

Hoe gevarieerder het taalaanbod, hoe groter de woordenschat. Kinderen die thuis in een andere taal worden opgevoed en/of laagopgeleide ouders hebben, kennen beduidend minder woorden dan hun leeftijdsgenoten. Pedagogisch medewerkers kunnen iets aan deze achterstand doen door kinderen gericht taal aan te bieden. Bedenk daarbij wel dat het aanbod interactief moet zijn. Dit betekent dat je bewust in gesprek gaat met het kind en open vragen stelt. In plaats van: *Jij hebt vast een leuke dag gehad bij oma?* vraag je: *Vertel eens, wat heb je bij oma gedaan?*

Zo wordt het kind uitgenodigd iets te vertellen. Ook hier gaat het vooral om kansen zien en grijpen. Maar kansen kun je ook creëren. Door samen een plaatjesboek te bekijken én te bespreken. Je kunt ook een rollenspel beginnen rondom een thema. Speel dat je klant bent in de supermarkt en vraag de kassajuffrouw de boodschappen in je mandje te stoppen.

Door je eigen taal bewust te gebruiken, stimuleer je de taalontwikkeling van kinderen. In het boek worden verschillende soorten praten benoemd:

- Bij speelpraten gaan taal en non-verbale communicatie gelijk op. Aaien, zachtjes kriebelen en tegelijkertijd klanken maken. Het gaat om het samen plezier maken.
- Bij doenpraten draait het om woorden van de handeling van het kind. *Pak je zelf je fles? Wat kun jij goed de dop op de pot draaien.*
- Denkpraten is praten over dingen waar je over kunt denken; een gebeurtenis, een wens, of gedachten. Er horen vragen bij: *Waar zou deze spin het liefste wonen?*
- Bij kinderen met een forse taalachterstand kun je goed steunpraten. Hier draait het om herhalen. Door de boodschap te verdubbelen, komt hij beter aan. Je geeft een appel. Je zegt *Hier is een appel.* En je vraagt *Is de appel lekker?* Daarna zorg je dat het woord 'appel' minstens drie keer op een dag terugkomt. Bij steunpraten is het belangrijk de woorden in een geschikte context aan te bieden. In dit geval tijdens het fruit eten.

Ook al ontwikkelt het ene kind zich sneller dan het andere, soms is zorg reëel. Dan is het verstandig die zorg met ouders en collega's te delen. Zijn zij ook bezorgd? Wordt er thuis voldoende met het kind gepraat? Is er misschien een lichamelijke oorzaak voor de achterstand, zoals gehoorverlies als gevolg van een chronische oorontsteking? Benadruk de punten die

wel goed gaan, en beschrijf concreet waar het minder vlot gaat. Zeg niet dat het kind niet vooruitgaat, maar zeg dat hij nog steeds geen zinnen maakt. Of dat hij slecht verstaanbaar is. Als de situatie niet verbetert, kun je ouders aanraden externe hulp te zoeken. «

Pedagogisch kader kindercentra 0 – 4 jaar

Het Pedagogisch kader is een leidraad voor pedagogisch werk in de kindercentra waarmee instellingen en pedagogisch medewerkers hun eigen weg kunnen vinden. Het maakt aan de hand van theorie en voorbeelden uit de praktijk zichtbaar wat het pedagogisch werk in kindercentra inhoudt. Er is opgeschreven hoe we in Nederland kinderen in kindercentra en peuterspeelzalen opvoeden en vanuit welke uitgangspunten er wordt gewerkt. In deel 1 komt de theorie aan de orde en deze wordt geïllustreerd en uitgelegd aan de hand van praktijkvoorbeelden. De hoofdstukken in deel 2 gaan over de praktijk. Deze zijn opgebouwd volgens een vast stramien, waarin de theorie wordt gekoppeld aan praktijksituaties zoals bijvoorbeeld verschonen, samen spelen of bewegen. Vaste aandachtspunten zijn hierbij: de belangrijke ontwikkelingen van kinderen op dit gebied, veiligheid en welbevinden, leren en ontwikkelen, diversiteit, samenwerken met de ouders en observeren en plannen.

Het Pedagogisch kader is een initiatief van het Pedagogenplatform en werd uitgewerkt door Elly Singer en Loes Kleerekoper. Het boek Pedagogisch kader kindercentra 0 – 4 jaar wordt uitgegeven door Elsevier Gezondheidszorg en is te bestellen via www.kinderopvangtotaal.nl > shop. De prijs is (tijdelijk) € 19,95. De tekst van het boek is ook terug te vinden op www.pedagogenplatform.nl > pedagogisch kader.